

Thuis in Taal

Martine van der Pluijm, als onderzoeker verbonden aan Hogeschool Rotterdam, deed onderzoek op diverse Rotterdamse (voor)scholen naar hoe leraren beter samen kunnen werken met laagopgeleide ouders. “Programma’s die zich alleen richten op het verbeteren van onderwijs aan kinderen, zoals in de Voor- en Vroegschoolse Educatie momenteel het geval is, hebben te weinig effect. Dat is niet vreemd, want onderzoek laat overtuigend zien dat jonge kinderen zich vooral thuis ontwikkelen. Goede relaties tussen school en thuis blijken bovendien van groot belang. Maar hoe kun je als school beter bij de taalomgeving thuis aansluiten en met ouders de benodigde partnerschappen aangaan? Juist bij kinderen van laagopgeleide en vaak laaggeletterde ouders? Veel leraren ervaren dat dit best lastig is.”

Eind 2020 promoveert Martine op het onderzoek dat zij in Rotterdam uitvoerde. Het proefschrift bestaat uit vier studies: een literatuurstudie, een ontwerpstudie die in co-creatie met leraren en ouders werd uitgevoerd en twee implementatiestudies. In dit artikel deelt zij haar bevindingen.

Aansluiten bij laagopgeleide ouders

Martine verzamelde in de eerste studie zoveel mogelijk onderzoek om kennis op te doen hoe laagopgeleide ouders (ouders die geen of alleen basisonderwijs volgden, of maximaal vmbo) effectief ondersteund kunnen worden bij het stimuleren van de taalontwikkeling van hun kind. Praat- en spelactiviteiten blijken het meest effect te hebben. Vooral als ze aansluiten op de routines en kennis van de laagopgeleide ouders en als hun kinderen actief betrokken worden bij de activiteit. Het is belangrijk geen beroep te doen op specifieke vaardigheden, zoals lezen en schrijven of kennis van de Nederlandse taal. “Onbedoeld kunnen we dan een drempel opwerpen voor ouders die laaggeletterd zijn of zich onzeker voelen in het spreken van de Nederlandse taal”, aldus Martine. Ook blijkt het beter geen ouderactiviteiten te organiseren die gebruik maken van boeken of activiteiten die nadrukkelijk gericht zijn op het stimuleren van lees- en schrijfvaardigheden bij kinderen. De focus van de ouder kan dan te veel op het resultaat gericht zijn. Hierdoor kan de interactie minder speels worden en het initiatief van het kind geremd worden.

Co-creatie

Samen met leraren en ouders en op basis van bestaand onderzoek werd in de tweede studie een eerste stappenplan ontworpen en getest. Het uitgangspunt van dit stappenplan was aan te sluiten bij de taalomgeving thuis van alle leerlingen, onder meer door inzicht te krijgen in de achtergrond van ouders, zoals hun opleidingsniveau en niveau van geletterdheid. Leraren en ouders werkten aan wederkerige relaties en aan een vertrouwensband. Inlooppmomenten in de klas werden aangepast om interacties tussen ouders en kinderen in de klas te stimuleren. Hierbij werd gebruikgemaakt van de inzichten uit het literatuuronderzoek en werden drempels voor leraren én ouders weggenomen. Hierdoor lukte het leraren steeds beter uitleg te geven aan ouders, taalstrategieën voor te doen en ouders te stimuleren met hun kind te praten in de taal die zij het beste beheersen.

“Werken met ouders is maatwerk, net als werken met kinderen.”

Taalachterstanden op jonge leeftijd hebben grote invloed op de ontwikkeling van geletterdheid en de schoolloopbaan van kinderen. Een school die taalachterstanden bij leerlingen wil voorkomen en gelijke kansen wil bevorderen kan dit niet alleen, maar moet hierbij samenwerken met de ouders. Martine van der Pluijm onderzocht hoe beter kan worden samengewerkt met laagopgeleide ouders om de taalontwikkeling van jonge kinderen te stimuleren. Die samenwerking begint door aan te sluiten bij de taalomgeving thuis.

Gaandeweg het proces groeide het aantal ouders dat deelnam aan de wekelijkse ouder-kind activiteiten en ook de ouder-kind interacties werden rijker. Dit lukte vooral door betere ondersteuning van ouders in hun rol en door hen te helpen het initiatief meer bij het kind te leggen, omdat een directieve benadering door ouders tot minder taalgebruik bij kinderen leidde. Evaluaties met leraren, ouders en schooldirecteuren waren positief en leverden ook verbeterpunten op. Er was bijvoorbeeld meer aandacht nodig voor rolstimulering bij ouders en ook meer steun voor leraren om op deze nieuwe manier met ouders te werken. Op basis hiervan werd het stappenplan bijgesteld en werden aanvullende professionaliseringsactiviteiten ontworpen om de implementatie in scholen haalbaar te maken.

Werken met ouders is maatwerk

In de derde studie werd gewerkt met een aangepast plan dat bestaat uit zeven stappen die leraren helpen driehoeksrelaties aan te gaan met kind en ouder, genaamd Thuis in Taal. Dit plan werd geïmplementeerd door middel van co-coaching op de werkvloer en leerkringen. Martine onderzocht de impact van dit programma op de beleving en het gedrag van de betrokken leraren, voor en na de implementatie. De meerderheid van de leraren lukte het om het programma te implementeren. Ze ontwikkelden nieuwe competenties om beter aan te sluiten bij ouders in hun dagelijkse praktijk. Opvallend was de groei die leraren hadden doorgemaakt in het stimuleren van bewustwording bij ouders van de belangrijke rol die zij spelen. Ook legden leraren meer nadruk op het samen praten met het kind in plaats van op het resultaat van de activiteit. Opnieuw was aan het einde van deze studie, net als in de vorige studie, een groei te zien van ouders die deelnamen aan de ouder-kind activiteiten ten opzichte van het begin.

Thuis in Taal in zeven stappen

1. Ken de taalomgeving thuis
2. Bepaal de koers met collega's en ouders
3. Werk aan wederkerige relaties met alle ouders
4. Zorg voor passende ouder-kind activiteiten en interactie
5. Ondersteun de rol van ouders
6. Geef taal prioriteit
7. Help taal uitbreiden



Aan het einde van het traject waren alle betrokken leraren gemotiveerd om het samenwerken met ouders volgens de stappen uit het programma voort te zetten. Ze merkten op dat de aanpak Thuis in Taal bijdraagt aan hun eigen onderwijsdoelen. Ook vonden zij het prettig dat ze het programma op maat konden maken, passend bij hun eigen voorkeuren en de schoolcontext. "Dit laatste is nog niet heel gemakkelijk. Leraren moeten echt zelf hun praktijk veranderen, passend bij hun eigen behoeften en die van ouders. De zeven stappen van het programma Thuis in Taal geven richting, maar werken met ouders is maatwerk, net als werken met kinderen."

Meer taalactiviteiten thuis

In de vierde studie tenslotte, onderzocht Martine de beleving en het gedrag van ouders, opnieuw voor en na de implementatie van het programma. Ruim zeventig ouders met verschillende opleidingsniveaus werden geïnterviewd. Juist bij de laagstopgeleide ouders, ouders die geen of alleen basisschool hebben doorlopen, werd aan het einde van het traject een groei

gevonden van het aantal taalactiviteiten dat zij thuis met hun kinderen uitvoerden. Tijdens observaties van twee specifiek ontworpen ouder-kind activiteiten in de klas werd de ouder-kind interactie gevolgd bij alleen laagopgeleide ouders. De observaties van beide activiteiten lieten een groei zien in de kwaliteit van de interactie: er was meer betrokkenheid van het kind en meer emotionele ondersteuning door de ouder. De rol van de leraar bleek mede bepalend voor de kwaliteit van de interacties, net als het type activiteit. Bij leraren die de stappen nauwkeurig toepasten, was namelijk ook een groei zichtbaar in de cognitieve ondersteuning door de ouders en het aantal woorden dat ouder en kind gebruikten. Ook de kwaliteit van het taalgebruik, zoals gebruik van gedecontextualiseerde taal (uitwisselingen over situaties buiten het hier en nu), nam toe. Deze groei werd alleen gevonden tijdens één van de praat- en spelactiviteiten, namelijk de meest speelse.

Sluit aan bij ouders en de taalomgeving thuis

Op basis van de resultaten van de studies concludeert Martine dat de stappen van het programma Thuis in Taal bijdragen aan succesvolle partnerschappen tussen leraren en laagopgeleide ouders en aan de stimulering van de mondelinge taalontwikkeling van kinderen. Ze benadrukt dat de aanpak geen snelle oplossing biedt, maar vraagt om een lange adem. "De resultaten laten zien dat leraren gecoacht kunnen worden om met het programma Thuis in Taal te werken en dat zij deze aanpak als een waardevolle toevoeging ervaren. De laagopgeleide ouders doen vaker mee aan ouder-kind activiteiten op school en de verbale interactie met hun kind verbetert zowel kwantitatief als kwalitatief. Ik hoop dat dit onderzoek leraren inspireert en aanzet om aan te sluiten bij ouders en de taalomgeving thuis. Er is immers een groot gemeenschappelijk belang: de taalontwikkeling van kinderen en het bieden van gelijke kansen."



Dit artikel is een korte weergave van het promotieonderzoek van Martine. Wil je meer lezen? Zie: Van der Pluijm, Martine (2020). *At Home in Language. Design and evaluation of a partnership program for teachers with lower-educated parents in support of their young children's language development.* Rotterdam: Ridderprint.

Het promotieonderzoek van Martine op zeven basisscholen werd uitgevoerd van 2012 tot 2016. Vanaf 2016 onderzoekt Martine hoe de aanpak Thuis in Taal op grotere schaal geïmplementeerd kan worden in de praktijk van De Rotterdamse Peuterschool en basisscholen in Rotterdam en omstreken. In de artikelen in dit magazine leest u ervaringen van diverse betrokkenen uit die praktijk vanaf 2012 tot nu.

Lees meer over de zeven stappen en de professionaliseringsactiviteiten in de publicaties van Martine: 'Thuis in Taal. Zeven stappen voor leraren om samen met alle ouders een taalrijke omgeving te bieden aan jonge kinderen.' en 'Leren van elkaar.' Te downloaden op de Gereedschapskist voor beter samenwerken met ouders (www.hr.nl/gereedschapskist).